

วัฒนธรรมการแต่งกายบาป๋างจังหวัดพังงา

BABA Dress Culture of Phang-nga Province

จิตตาภรณ์ กล่อมแดง* อรุณวรรณ มุขแก้ว และจีรณัทย์ วิมุตติสุข

วิทยาลัยชุมชนพังงา

Jittaporn Klomdaeng* Arunwan Mukkaew and Jeeranat Wimuttisuk

Phangnga Community College

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาองค์ความรู้วัฒนธรรมการแต่งกายบาป๋างของจังหวัดพังงา และศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายบาป๋างจังหวัดพังงา ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงปรากฏการณ์จริงที่ปรากฏในสังคม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาข้อมูลเชิงลึก เป็นการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ งานวิจัยและศึกษาภาคสนาม

วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวบาป๋าง มีลักษณะผสมผสาน ระหว่างวัฒนธรรมการแต่งกายแบบจีน วัฒนธรรม การนุ่งผ้าปาเต๊ะอย่างมลายูและวัฒนธรรมการแต่งกายแบบตะวันตก การแต่งกายชายและหญิงชาวบาป๋าง ในอดีตจะเปลี่ยนแปลงไปตามฐานะ เพศและยุคสมัย ส่วนปัจจุบันการแต่งกายบาป๋างในจังหวัดพังงา ผู้หญิงนิยมสวมเสื้อคอตั้งแขนจีบและสวมผ้าปาเต๊ะ ผู้ชายนิยมสวมชุดนายเหมืองอันถือเป็นเอกลักษณ์การแต่งกายอย่างหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในจังหวัดพังงา

แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายบาป๋างจังหวัดพังงา เกิดจากความร่วมมือของหน่วยงาน ในลักษณะของการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรทุกภาคส่วนในจังหวัดพังงา

คำสำคัญ : วัฒนธรรมการแต่งกาย บาป๋าง จังหวัดพังงา

Abstract

This research aimed to study the body of knowledge toward BABA Dress Culture of Phang-nga Province, Thailand, and to study the Dress Culture's conservative method/ways. This study was the phenomenological paradigm and the methodology was the qualitative research by using methods of documentary research, textual analysis, in depth interview and field study.

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)

e-mail: pudpeachbom@hotmail.com

BABA Dress Culture of Phang-nga Province had a mixed characteristic of Chinese Dress Culture, Malays' Pateh Dress Culture and Western Dress Culture. In the past, BABA Dress Culture of Phang-nga Province was different by economic status, gender, and era. Presently BABA Dress Culture of Phang-nga Province was widely known as one of Phang Nga Identities. The conservative ways of BABA Dress Culture of Phang-nga Province were a result of cooperations among several sectors.

Keyword : Dress Culture, BABA, Phang-nga Province

บทนำ

การแต่งกายเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งของมนุษย์ และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ ดังนั้นวัฒนธรรมการแต่งกายจึงเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกชาติพันธุ์ของมนุษย์ แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและหลากหลายของแต่ละกลุ่ม

จังหวัดพังงา เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย ทางด้านชายฝั่งทะเลอันดามัน เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความเป็นมาในอดีตที่สำคัญ เป็นจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย โดยเฉพาะป่าไม้ ป่าชายเลน และแร่ดีบุก ดังปรากฏหลักฐานว่ามีชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนทำเหมืองแร่ และสัมปทานการเผาถ่านกันเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะแรงงานที่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน ด้วยเหตุนี้จังหวัดพังงาจึงเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ กล่าวคือ เป็นที่รวมของคนไทยพื้นถิ่น ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน โดยเฉพาะชาวไทยทั้งชายและหญิงเชื้อสายจีนที่เป็นลูกผสมระหว่างชาวจีนฮกเกี้ยนกับชนพื้นเมืองที่เรียกว่า “บาบ๋า”

ชาวบาบ๋า มีการตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่ภาคใต้ฝั่งตะวันตกของประเทศไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ชาวบาบ๋ามีวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ดังจะเห็นได้จากภาษาพูด การแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ในจังหวัดพังงามีชาวบาบ๋าอาศัยกระจายอยู่ในอำเภอต่างๆ ที่เห็นได้อย่างชัดเจน เช่น อำเภอตะกั่วป่า อำเภอกะปง อำเภอเมือง อำเภอตะกั่วทุ่ง อำเภอท้ายเหมือง เป็นต้น ซึ่งปรากฏให้เห็นได้จากวัฒนธรรมการแต่งกายและการสวมใส่เครื่องประดับต่างๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวบาบ๋า อันเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์อันยาวนานของเมืองพังงาตั้งแต่ยุคเหมืองแร่จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันแหล่งความรู้ และบุคคลภูมิปัญญาที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวด้านวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวบาบ๋า มีจำนวนลดน้อยลงเรื่อยๆ ประกอบกับหน่วยงานที่ศึกษารวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายของบาบ๋าในบริบทจังหวัดพังงามีจำนวนไม่มากนักจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องสืบค้นข้อเท็จจริง เกี่ยวกับความเป็นมาและรูปแบบของวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวบาบ๋า ก่อนที่หลักฐานในปัจจุบันจะลบเลือนและสูญหายไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวบาบ๋าให้อยู่คู่จังหวัดพังงาต่อไป ทั้งนี้สอดคล้องกับทิศทางและนโยบายของคณะรัฐมนตรีในการพัฒนาประเทศ ในด้านการศึกษาและเรียนรู้การทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงนโยบายด้านวิจัย ให้สนับสนุนการอนุรักษ์ฟื้นฟูและเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม ภาษาไทยและภาษาถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อการเรียนรู้สร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความเป็นไทย นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดีในระดับ

ประชาชน ระดับชาติระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติตลอดจนเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี, 2557)

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงศึกษาองค์ความรู้วัฒนธรรมการแต่งกายบาบ๋า เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมการแต่งกายบาบ๋าของจังหวัดพังงา อันจะนำไปสู่การสร้างควมภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้วัฒนธรรมการแต่งกายบาบ๋าของจังหวัดพังงา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายบาบ๋าจังหวัดพังงา

นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1. วัฒนธรรมการแต่งกายบาบ๋า หมายถึง รูปแบบการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวบาบ๋าที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. ชาวบาบ๋า หมายถึง ชาวไทยทั้งชายและหญิงเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน ในจังหวัดพังงาที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวจีนฮกเกี้ยนที่มาแต่งงานกับคนในท้องถิ่น

ระเบียบวิธีการวิจัย

- ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีนที่ผูกพันเกี่ยวกับการแต่งกายบาบ๋า กลุ่มผู้ค้าขายเสื้อผ้าบาบ๋า (อดีต-ปัจจุบัน) กลุ่มช่างตัดเย็บเสื้อผ้าบาบ๋า กลุ่มชมรมชาวบาบ๋าฝั่งทะเลอันดามัน และกลุ่มประชาชนทั่วไปที่สนใจการแต่งกายบาบ๋า
- เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สื่อบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ สื่อบันทึกวีดิทัศน์ การสำรวจ และการสังเกตการณ์
- การเก็บรวบรวมข้อมูล
 1. ศึกษาเอกสาร (Document research) โดยศึกษาหนังสือ ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอพยพเข้ามาของชาวจีนในประเทศไทย วัฒนธรรมการแต่งกายของชาวบาบ๋า วิถีชีวิตและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวบาบ๋า ก่อนลงวิจัยภาคสนาม
 2. ศึกษาภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก สื่อบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ สื่อบันทึกวีดิทัศน์ การสำรวจ และการสังเกตการณ์
 3. การสัมภาษณ์กลุ่มเพื่อวิเคราะห์หรือการสังเคราะห์ภาพรวมของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายบาบ๋าจังหวัดพังงา

ผลการวิจัย

1. องค์ความรู้วัฒนธรรมการแต่งกายบาบ๋าจังหวัดพังงา

1.1 ความหมายของบาบ๋า ('บาบ๋า') หมายถึง ชาวไทยทั้งชายและหญิงเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนในจังหวัดพังงา ที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวจีนฮกเกี้ยนที่มาแต่งงานกับคนในท้องถิ่น ชาวจีนที่เข้ามาในจังหวัดพังงาสวนใหญ่มาจากมณฑลทางภาคใต้ในเขตมณฑลฮกเกี้ยน และกวางตุ้ง โดยเฉพาะสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นยุคที่ชาวจีนเดินทางหลังไหลเข้ามาสู่ราชอาณาจักรของไทยเป็นจำนวนมาก และได้แยกย้ายกันไปอาศัยอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ต่อมาจึงสร้างครอบครัวโดยการแต่งงานกับหญิงท้องถิ่นและตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่เป็นการถาวร เมื่อมีลูกหลานสืบเชื้อสายมักเรียกกันว่า "บาบ๋า" ใช้เรียกทั้งชายและหญิง ทำให้มีชาวบาบ๋าเกิดขึ้นในจังหวัดพังงาตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

1.2 วัฒนธรรมการแต่งกายบาบ๋า วัฒนธรรมของชาวบาบ๋ามีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอย่างลงตัว เกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่ยังคงเอกลักษณ์เดิมและกลายเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวบาบ๋าที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ดังนี้

1.2.1 ชุดแต่งกาย การแต่งกายของชาวบาบ๋านในอดีต จะปรากฏให้เห็นชัดเจนในกลุ่มชนชั้นสูงและมีฐานะร่ำรวย โดยเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายจะมีความประณีตงดงาม โดยชายชาวบาบ๋าหากมีฐานะร่ำรวยเป็นคหบดี เป็นนับหน้าถือตาในสังคม มักแต่งกายโดยใส่เสื้อคอจีนแขนยาว ติดกระดุมห่อทุกเม็ด และสวมกางเกงขายาว สีเสื้อ นิยมใส่เสื้อสีขาว สีดำ สีน้ำเงิน แต่หากเป็นชายชาวบาบ๋า ซึ่งเป็นชนชั้นแรงงาน หรือกรรมกร นิยมใส่เสื้อกั๊กเย็บ เป็นเสื้อแขนยาว คอกลม กระดุมห่อ และสวมกางเกงจีน การแต่งกายจะแต่งให้เหมาะกับงานที่ทำ บางคนนิยมใส่เสื้อคอกลมตราห่านสีขาว กางเกงผ้า ต่อมาภายหลังที่จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐ ชายชาวบาบ๋าที่มีฐานะนิยมแต่งกายสวมเสื้อคอตั้งแขนยาว คล้ายเสื้อราชประแตน ติดกระดุม 5 เม็ด กระเป๋าด้านบนซ้ายขวา 2 ใบ และด้านล่างซ้ายขวา 2 ใบ สวมใส่กางเกงขายาว และรองเท้าผ้าใบ หรือที่เรียกว่า “ชุดจางซาน” ตามชื่อที่ชาวจีนแผ่นดินใหญ่เรียกดร.ซุนยัตเซ็น หรือที่เรารู้จักกันว่า “ซุนนายเหมือง” ในปัจจุบัน

สำหรับหญิงชาวบาบ๋า หากมีฐานะร่ำรวยเป็นภรรยาของคหบดี จะสวมใส่เสื้อคอตั้งแขนจีบเป็นตัวใน ใส่ครุยยาวสวมทับ ประดับชุดด้วยโกรส้างซึ่งใช้กลัดแทนกระดุม เกล้ามวยทรงสูงที่เรียกว่า “ซักอ็อย” สวมใส่มงกุฎหรือดอกมะลิรัดมวย ผมหักปิ่นทอง ใส่ต่างหู และกำไลข้อเท้า

นอกจากนี้มีร่องรอยหลักฐานปรากฏว่า หญิงชาวบาบ๋านิยมแต่งกาย โดยสวมใส่เสื้อเคบายา (ยาหยา) หรือเรียกเป็นภาษาจีนฮกเกี้ยนว่า “ปัวตังเต้” มีลักษณะพิเศษ คือชายเสื้อด้านหน้าจะแหลมยาวกว่าด้านหลัง ไม่มีกระดุม สมัยนั้นมักสวมใส่เคบายาลันดา มีลักษณะเด่น คือ ชายเสื้อรอบตัวประดับด้วยลูกไม้เลี่ยนดำ (ลันดา) ที่นำเข้าจากฮอลันดา ซึ่งเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงในด้านการผลิตลูกไม้ทำมือ ลายผ้าที่นำมาต่ออาจเป็นสีพื้นหรือผ้าลายก็ได้ เนื้อผ้าเน้นความโปร่งบาง ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการแต่งกายของหญิงชาวบาบ๋า คือ การนุ่งผ้าปาเต๊ะซึ่งเป็นผ้าที่มีกลวิธีการแต้มจุดเป็นลวดลายอย่างมีศิลปะ โดยใช้ฟืมมาทำสีและขึ้นฟืม การทำผ้าปาเต๊ะ ผ้าปาเต๊ะที่ผ่านการวาดลวดลายและลงสีด้วยมือ เรียกว่า ตูลิส (Tulis) จะทำให้ได้ลวดลายที่ละเอียดประณีตมาก ทั้งยังมีความเป็นเอกลักษณ์สูงกว่าผ้าปาเต๊ะที่สร้างลวดลายด้วยการพิมพ์ แต่ในขณะเดียวกันก็ใช้เวลานานมากในการวาดและลงสีผ้าปาเต๊ะแต่ละผืน เหตุที่ผลิตได้ยากและใช้เวลานาน ทำให้ผ้าปาเต๊ะแบบดั้งเดิมนี้ มีราคาสูง และจำกัดอยู่เฉพาะในหมู่ชนชั้นสูงที่มีฐานะดีเท่านั้น

หญิงชาวบาบ๋ามีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการนุ่งผ้าปาเต๊ะอย่างยิ่ง และมีโอกาสในการใช้ผ้าปาเต๊ะอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการใช้ในชีวิตประจำวันในที่พักอาศัย หรือการนุ่งผ้าปาเต๊ะเพื่อออกไปร่วมงานนอกบ้าน หากอาศัยอยู่ในที่พักอาศัย หญิงชาวบาบ๋อาจแต่งกายด้วยการนุ่งผ้าปาเต๊ะเพียงผืนเดียว เพื่อให้เหมาะสมกับอากาศของจังหวัดพังงาที่มีสภาพภูมิอากาศร้อนชื้น แต่ถึงแม้จะนุ่งผ้าปาเต๊ะเพียงผืนเดียว สตรีชาวบาบ๋าก็สามารถทำกิจวัตรประจำวันต่างๆได้อย่างคล่องแคล่ว เนื่องจากความชำนาญในการนุ่งผ้าปาเต๊ะที่สั่งสมมาตลอดชีวิต เพราะในสมัยโบราณที่ผู้คนยังต้องออกไปอาบน้ำตามแม่น้ำลำคลอง สตรีชาวบาบ๋าก็จำเป็นต้องอาบน้ำที่กลางแจ้งด้วยเช่นกันจึงจำเป็นต้องฝึกการนุ่งผ้าปาเต๊ะใช้ชำนาญ ส่วนการนุ่งผ้าปาเต๊ะเพื่อไปร่วมงานนอกบ้าน สตรีชาวบาบ๋าโดยสวมเสื้อคอตั้งแขนจีบหรือเสื้อ “ปัวตังเต้” ควบคู่กับการนุ่งผ้าปาเต๊ะคุณภาพดีที่นำเข้าจากประเทศอินโดนีเซีย แม้ผ้าปาเต๊ะที่ได้รับความนิยม จะเป็นผ้าที่นำเข้าจากประเทศอินโดนีเซีย แต่หญิงชาวบาบ๋าแต่ละคน มักมีรสนิยมเฉพาะตัวในการออกแบบและเลือกใช้ลายผ้าปาเต๊ะตามความเชื่อของจีน ซึ่งหมายถึงสีที่ใช้จะเป็นสีหวานสดใส เช่น ชมพู เขียว เป็นต้น สำหรับลวดลายบนผ้าปาเต๊ะ จะเลือกลายที่เป็นมงคล เช่น ดอกโบตั๋นและมังกรประกอบเป็นรูปสัตว์มงคลเช่น นก ผีเสื้อ เป็นต้น ลวดลายมงคลบนผ้าปาเต๊ะเหล่านี้ล้วนสอดคล้องกับความเชื่อของจีน เช่น ลวดลายดอกเบญจมาศ หมายถึงนักปราชญ์และความมีสติปัญญา ส่วนลายดอกไม้หมายถึงความสุข ความสนุกสนานและความรัก ลายหงส์หมายถึงความมีอำนาจและความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น โดยนัยนี้การนุ่งผ้าปาเต๊ะของสตรีชาวบาบ๋า จึงเป็นเครื่องแสดงฐานะด้วย

ในยุคสมัยต่อมา วัฒนธรรมการแต่งกายของชาติตะวันตกเข้ามามีอิทธิพลค่อนข้างมากต่อการแต่งกายในยุคนั้น คือ ผู้ชายสวมใส่เสื้อเชิ้ตด้านใน ใส่เสื้อสูท ผูกเนคไท นุ่งกางเกงขายาวทรงแกตสปี กับรองเท้าหนัง หรือที่นิยมเรียกว่า เกือกแบเร่ท นิยมสวมสูทสีขาวหรือสีงาช้างในงานมงคลหรือพิธีแต่งงาน สำหรับผู้หญิงนิยมใส่ชุดแต่งงานสีขาว ตกแต่งด้วยผ้าลูกไม้ มีลักษณะที่เหมือนกัน คือ เป็นชุดสีขาว แขนยาว กระโปรงยาวลากพื้นตามสมัยนิยม มีช่อดอกไม้ และผ้าคลุมผมหรือมงกุฎประดับ

ปัจจุบันการแต่งกายบ่า ผู้หญิงนิยมสวมเสื้อคอตั้งแขนจีบและนุ่งผ้าปาเต๊ะ ส่วนผู้ชายสวมชุดนายเหมือง ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์การแต่งกายอย่างหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในจังหวัดพังงา ทั้งนี้สามารถแบ่งกลุ่มผู้ที่สวมใส่ตามวัตถุประสงค์ในการแต่งกายได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มของชาวบ่าในจังหวัดพังงา ที่สวมใส่เพื่อแสดงถึงความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษของตนเอง

กลุ่มที่ 2 กลุ่มที่ทำงานในหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่สวมใส่ตามนโยบายของจังหวัดในทุกวันพฤหัสบดี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มที่ชื่นชอบการแต่งกายบ่าแต่ไม่ใช่ชาวบ่าที่ใส่เพื่อร่วมงานหรือกิจกรรมต่างๆ เช่น งานเลี้ยงฉลองแต่งงาน งานบวช กิจกรรมวันพ่อแห่งชาติ กิจกรรมวันแม่แห่งชาติ งานเลี้ยงสังสรรค์ต่างๆ เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของชาวพังงา

สำหรับรูปแบบการแต่งกายบ่าที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนส่วนใหญ่เป็นเสื้อหรือชุดของหญิงชาวบ่า เนื่องจากผู้หญิงเป็นเพศที่รักสวยรักงาม มีความพิถีพิถันในการแต่งกาย โดยสามารถแบ่งออกเป็น 6 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 เสื้อคอตั้งแขนจีบ มีกระเป๋าท่อนอกสองข้าง หรือที่เรียกว่า อาโป นิยมใช้ผ้าป่านหรือผ้าลูกไม้ในการตัดเสื้อ ชายเสื้อมีความยาวเทียมสะโพก ริมเสื้อประดับด้วยลูกไม้ แขนเสื้อเรียวยาว คอตั้งสมัยก่อนเสื้อจะไม่มีกระดุม จะมีแต่รังกระดุม เมื่อจะใส่จึงเอากระดุมทองหรือกิมถันมากลัดติด ปัจจุบันมีการประยุกต์รูปแบบเสื้อตามความนิยมและความชอบของผู้สวมใส่มากยิ่งขึ้น เช่น เสื้อติดกระดุมสีทองหรือกระดุมรูปแบบต่างๆ ตามความนิยม

รูปแบบที่ 2 เสื้อเข้ารูป ไม่ติดกระดุม ชายเสื้อด้านหน้ายาวกว่าด้านหลัง แหลมยาว มีลายปักที่ชายเสื้อ หรือที่เรียกว่า ปั่วตั้งเต้ หรือชุดยาหย้า หรือเคบายา นิยมใช้ผ้าโปรงบาง สีสนสไล มีสีให้เลือกมากมายตามความพอใจของผู้สวมใส่

รูปแบบที่ 3 ชุดนายหัวหญิง สมัยก่อนเป็นชุดสำหรับหญิงที่มีฐานะร่ำรวย เป็นภรรยาคนบดีหรือนายเหมือง ใส่เสื้อตัวในเป็นเสื้อคอตั้งแขนจีบ ใส่ชุดครุยยาวสวมทับ เครื่องประดับใช้โกรสร้างกลัดติดแทนกระดุม ปัจจุบันนิยมสวมใส่ในโอกาสพิเศษและงานสำคัญต่างๆ

รูปแบบที่ 4 ชุดเจ้าสาว ชุดเจ้าสาวของชาวบ่า มีลักษณะการแต่งกาย คือ สวมเสื้อคอตั้งแขนจีบไว้ด้านใน และใช้เสื้อครุยยาวไม่กลัดกระดุมสวมทับ กลัดเสื้อด้วยโกรสร้าง ปิ่นตั้ง หลั่นเต๋ปาย ทรงผมเกล้ามวยทรงสูงที่เรียกว่า “ซักอ์โบย” สวมมงกุฎที่เรียกว่า “ฮั่วกวน” สวมแหวนบาเยะ ใส่ต่างหูตุ้ตังหรือหางหงส์ สวมกำไลข้อมือข้อเท้า สวมรองเท้าลูกปิด

รูปแบบที่ 5 เสื้อครุยสั้น เสื้อตัวในนิยมใช้ผ้าป่านหรือผ้าไหม ตัวนอกเป็นผ้าลูกไม้โปรง สีสนสไลตามความพอใจของผู้สวมใส่ ใช้สำหรับสวมใส่ในงานพิธีการสำคัญต่างๆ

รูปแบบที่ 6 เสื้อลูกไม้ ซึ่งพัฒนามาจากการแต่งกายบ่ายุคหลังสุด ชุดลูกไม้ที่นิยมสวมใส่ คือ ลูกไม้ต่อดอกเข้ารูป เน้นทรวดทรง เป็นคอกลม คอเหลี่ยม หรือคอแหลมไม่มีปก แขนสั้น นิยมแต่งกายในโอกาสต่างๆ เช่น ประเพณีต่างๆ พิธีกรรมทางศาสนา งานแต่งงาน งานบวช เป็นต้น

ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการแต่งกายของหญิงชาวบ่า คือ การนุ่งผ้าปาเต๊ะในชีวิตประจำวัน แต่เดิมหญิงชาวบ่ามีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการนุ่งผ้าปาเต๊ะอย่างยิ่ง และมีโอกาสในการใช้ผ้าปาเต๊ะอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการใช้ในชีวิตประจำวันในที่พักอาศัย หรือการนุ่งผ้าปาเต๊ะเพื่อออกไป

ร่วมงานนอกบ้าน หญิงชาวบาบ่าจังหวัดพังงาในปัจจุบันนิยมใช้ผ้าปาเต๊ะในชีวิตประจำวัน ในโอกาสต่างๆ อาจจำแนกผ้าปาเต๊ะออกเป็น 2 ชนิด ดังนี้

ชนิดที่ 1 เรียกว่า “ผ้าถุง” ลักษณะเป็นผ้ากว้างประมาณ ๒ หลา มีส่วนที่เป็นผ้าอาจมีสีใดสีหนึ่ง และในผืนเดียวกันนั้นจะมีส่วนที่มีลวดลายและสีสันแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงเรียกว่า “ท้ายผ้า” เช่น ผ้าสีน้ำเงิน ส่วนท้ายผ้าอาจเป็นสีแดง

ชนิดที่ 2 เรียกว่า “ผ้าพัน” ผ้าชนิดนี้มีความกว้าง ๒ เมตร การนุ่งผ้าพันจะใช้วิธีพันทบรอบเอว รอบตัวและคาดด้วยเข็มขัดทองหรือเงิน โดยไม่ต้องเย็บเป็นถุงเหมือนผ้าถุง แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ ลายเดียวสีเดียวกันทั้งผืน และสองลายสองข้างกลับหัวกลับหางกัน

ในปัจจุบันผ้าปาเต๊ะมีการประยุกต์รูปแบบให้เข้ายุคสมัย สามารถแบ่งได้เป็น 3 ชนิด ได้แก่

ชนิดที่ 1 เย็บเป็นถุงสำเร็จ เลียนแบบผ้าถุงแบบไทย

ชนิดที่ 2 เย็บเป็นกระโปรงยาว ตามแบบสากล มีตะขอเกี่ยวและมีซิปปะติดการสวมใส่

ชนิดที่ 3 ผ้าถุงปักลายซ้อนดอกของผ้าปาเต๊ะ โดยปักด้วยเลื่อมลูกปัดทุกและหรือวาดด้วยน้ำทอง

สำหรับรูปแบบการแต่งกายของชายชาวบาบ่าในปัจจุบัน ส่วนใหญ่มักแต่งกายตามสมัยนิยมตามความเหมาะสมในโอกาสต่างๆ อย่างไรก็ตาม หากกล่าวถึงชุดแต่งกายชายที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ของชาวบาบ่าในจังหวัดพังงาที่นิยมสวมใส่ในปัจจุบัน ซึ่งนิยมสวมใส่ในงานพิธีการต่างๆ สามารถแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 ชุดตั้งจวง เป็นเสื้อฝ้ายอย่างจีน โดยใช้ผ้าต่ายแสงในการตัดเย็บ เอกลักษณ์ที่สำคัญคือ เสื้อคอตั้ง

รูปแบบที่ 2 ชุดนายเหมือง เสื้อคอตั้งแขนยาว คล้ายเสื้อราชประแตน ติดกระดุม 5 เม็ด กระเป๋าด้านบนซ้ายขวา 2 ใบ และด้านล่างซ้ายขวา 2 ใบ สวมใส่กางเกงขายาว

รูปแบบที่ 3 ชุดสุทสากร ซึ่งเป็นชุดที่ได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก ชาวชาวบาบ่านิยมสวมใส่ตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน

1.2.2 เครื่องประดับ เครื่องประดับของชาวบาบ่ามีความเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นและงดงามทั้งในแง่ของศิลปะและคุณค่าที่แฝงไว้ด้วยคติความเชื่อที่ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านลวดลายบนเครื่องประดับในรูปแบบที่หลากหลาย โดยมากเป็นผู้หญิงซึ่งนิยมใส่เครื่องประดับในโอกาสต่างๆ ดังนี้

1) เครื่องประดับติดตัวผู้สวมใส่ ได้แก่ ปิ่นปักผม มงกุฎ ต่างหู สร้อยคอและจี้ แหวน กำไลข้อเท้า และรองเท้า ดังนี้

1.1) ปิ่นปักผม สตรีชาวบาบ่านิยมใช้ปิ่นทองปักมวยผมในโอกาสต่างๆ เนื่องจากสตรีชาวบาบ่าในสมัยก่อนมักไว้ผมยาว จึงนิยมเกล้าผมเป็นมวย

1.2) มงกุฎใช้สำหรับประดับศีรษะในชุดเจ้าสาว หรือชุดนายหัวหญิง ซึ่งจะมีรายละเอียดที่ต่างกัน กล่าวคือ ชุดเจ้าสาวจะประดับด้วยมงกุฎดอกไม้ไหว หรือที่เรียกว่า “ฮั่วกวน” ตามคติความเชื่อของชาวจีน

1.3) ต่างหู มีหลากหลายรูปแบบ เช่น ต่างหูดอกพิกุล ต่างหูหางหงส์ ต่างหูตุ้ตึง ใช้สำหรับประดับในชุดเจ้าสาว ชุดนายหัวหญิง ชุดคอตั้งแขนจีบ ชุดปั๋วตึงเต้ และชุดลูกไม้

1.4) สร้อยคอและจี้ มีหลากหลายรูปแบบ นิยมทำมาจากทองคำ มีรูปทรงที่ต่างกันไป เช่น วงกลม สี่เหลี่ยม เป็นต้น ชื่อเรียกโดยส่วนใหญ่มาจากภาษาจีนและภาษามลายู เช่น ฮั่วหนา กิมตุ้น กิมปาย เป็นต้น

1.5) สร้อยข้อมือและกำไลข้อมือ ใช้สำหรับประดับเมื่อสวมใส่ชุดเจ้าสาว ชุดนายหัวหญิง ชุดคอตั้งแขนจีบ ชุดปั๋วตึงเต้ นิยมทำด้วยทองคำ ลวดลายที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นลายดอกไม้ และเครือเถา

1.6) แหวน เป็นเครื่องประดับที่สวมใส่ติดตัวในชีวิตประจำวัน แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ แหวนบาเยะ มีรูปทรงสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ความยาวเกือบเต็มข้อนิ้ว และแหวนดอกพิกุล ออกแบบคล้าย ดอกพิกุล ประดับด้วยเพชรเม็ดใหญ่อยู่ตรงกลางและล้อมรอบด้วยเพชรเม็ดเล็กๆ บนกลีบดอก

1.7) กำไลข้อเท้า ทำด้วยทองคำตีโป่ง ทำให้น้ำหนักเบา ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการ สวมใส่ มีลักษณะเป็นวงกลม นิยมใส่กับชุดครุยยาวเนื่องในโอกาสพิเศษหรือพิธีการที่สำคัญ

1.8) รองเท้า รองเท้าของหญิงชาวบาบ่าเป็นรูปทรงปลายแหลม เปิดส้น พื้นรองเท้า ทำจากหนัง ปักลวดลายด้านบนด้วยลูกปัด เรียกว่า “รองเท้าลูกปัด”

2) เครื่องประดับชุดแต่งกาย ได้แก่ เข็มกลัด เข็มขัด กระเป๋ และผ้าเช็ดหน้า ดังนี้

2.1) เข็มกลัด ใช้สำหรับประดับชุดแต่งกายของชาวบาบ่า มีลักษณะเฉพาะแตกต่าง จากเข็มกลัดโดยทั่วไปใช้ประดับตกแต่งชุดแต่งกายทั้งหญิงและชายตามโอกาสและความเหมาะสม มีดังนี้

2.1.1) โกรส้าง มีชื่อเรียกมาจากภาษามลายู ใช้สำหรับตกแต่งเสื้อครุยของ เจ้าสาวในงานแต่งงานแทนกระดุม ซึ่งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นสวยงาม เน้นลวดลายของดอกไม้ที่อ่อนช้อยงดงาม โกรส้าง 1 ชุด จะประกอบด้วยเข็มกลัดทั้งหมด 3 ชิ้น ชิ้นแม่ 1 ชิ้นมีขนาดใหญ่ที่สุด รูปทรงคล้ายกลีบบัว ประดับด้วยเพชรและชิ้นลูกอีก 2 ชิ้น มีขนาดเล็กลงมา มีลักษณะเป็นวงกลม

2.1.2) โกรส้างหลั่นต่าย มีชื่อเรียกมาจากภาษามลายู ใช้สำหรับประดับชุดปัวตัง เต็มแทนกระดุม โกรส้างหลั่นต่าย 1 ชุด จะประกอบด้วยเข็มกลัดขนาดเท่ากันจำนวน 3 ชิ้น มีลักษณะคล้ายข้อ ดอกไม้ 3 ข้อ ผูกโยงด้วยสายสร้อยขนาดเล็ก 2 เส้น

2.1.3) หลั่นเต๋ปาย มีชื่อเรียกมาจากภาษามลายู เป็นเข็มกลัดมีลักษณะคล้าย พระจันทร์เสี้ยวหงายขึ้น มีลวดลายของดอกไม้และเกสรประดับอยู่บนพระจันทร์เสี้ยว ใช้สำหรับประดับชุด เจ้าสาว ชุดนายหัวหญิง และชุดคอตังแซนจีบ

2.1.4) ปินตัง มีชื่อเรียกมาจากภาษามลายู ซึ่งแปลว่า ดาว อันเป็นที่มาของปิน ตังที่มีลักษณะเป็นแถบปลายแหลม รูปร่างกลมมนเหมือนหลังเต่า มีลวดลายของดอกไม้ที่โดดเด่นอยู่ตรงกลาง พร้อมกับเพชรประดับอยู่ตามกลีบดอกและเกสร สามารถใช้ประดับทั้งชุดแต่งกายของผู้ชายและผู้หญิงใน เทศกาลต่างๆ

2.2) เข็มขัด โดยส่วนใหญ่นิยมทำจากทองคำ เงิน และนาค ใช้คาดทับผ้านุ่ง (ปาเต๊ะ) เพื่อให้แนบอยู่กับเอวและกันไม่ให้ผ้านุ่งหลุดหรือใช้เป็นเครื่องประดับเอว

2.3) กระเป๋า เป็นกระเป๋าทำจากเงิน ลวดลายแบบโบราณ มีระย้าตรงปลายกระเป๋า มี สายสร้อยผูกโยงกับห่วงเล็กๆ สำหรับใส่ตะขอเงิน ใช้สำหรับประดับชุดชุดนายหัวหญิง ชุดคอตังแซนจีบ ชุดปัว ตังเต้

2.4) ผ้าเช็ดหน้า นิยมใช้สีขาว ใช้ประดับชุดเจ้าสาว ชุดนายหัวหญิง ชุดคอตังแซนจีบ และชุดปัวตังเต้ โดยพับเป็นรูปกรวยเหน็บไว้ที่เอวปล่อยชายผ้าที่ระบายด้วยลูกไม้

2. แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายบาบ่าจังหวัดพังงา

วัฒนธรรมการแต่งกายบาบ่าในจังหวัดพังงา เป็นลักษณะการแต่งกายที่มีการประยุกต์และปรับเปลี่ยน รูปแบบตามยุคสมัย อย่างไรก็ตามหากไม่มีการอนุรักษ์และสืบสานให้คงอยู่ต่อไป วัฒนธรรมการแต่งกายดังกล่าว จะค่อยๆ สูญหายไปจากชุมชน ทั้งนี้สามารถสรุปแนวทางในการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายบาบ่าจังหวัด พังงาจากแต่ละภาคส่วน ได้ดังนี้

2.1 ภาคประชาชน สำหรับแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายในส่วนภาคประชาชน เกิด จากการร่วมนกลุ่มของคนในชุมชนที่มีแนวคิดเดียวกัน คือ ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมของบรรพบุรุษให้คงอยู่ต่อไป ได้แก่

2.1.1 ชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมและบาบาตะกั่วป่า ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2554 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์วัฒนธรรมของเมืองตะกั่วป่าที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน

2.1.2 ตะกั่วปามายโฮม ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2557 เกิดจากการรวมตัวเฉพาะกิจของคนในตะกั่วปามีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมอันงดงามที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของเมืองตะกั่วป่า

2.1.3 ชมรมชาวบาบาฝั่งทะเลอันดามัน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2558 เกิดจากปลุกจิตสำนึกให้คนตะกั่วป่าหันกลับมาใส่ใจวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง ให้ลูกหลานชาวบาบาได้รับรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของบรรพบุรุษ ของตนเอง เป็นการกระตุ้นให้เยาวชนหันมาสนใจวัฒนธรรมบาบามากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมบาบาต่อไป

2.2 ภาคองค์กรธุรกิจ จากกระแสการอนุรักษ์วัฒนธรรมบาบาในจังหวัดพังงาในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา ส่งผลให้ธุรกิจค้าขายผ้า เครื่องประดับ และช่างตัดเย็บเสื้อผ้ามีรายได้เพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน โดยเจ้าของธุรกิจมีการเพิ่มปริมาณสินค้า รูปแบบ สวดลาย สีส้น เพื่อให้ลูกค้ามีสินค้าให้เลือกมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการแต่งกายบาบาส่วนใหญ่มักนิยมตัดเย็บมากกว่าการซื้อสำเร็จรูป ทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับรูปร่างและความพึงพอใจของผู้สวมใส่ นอกจากนี้ธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกายบาบายังได้รับความนิยมนมากขึ้นเช่นกัน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์จากผ้าปาเต๊ะ การเพ้นท์สืบนลายผ้าปาเต๊ะ ซึ่งเป็นการเพิ่มมูลค่าผ้าปาเต๊ะและกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนอีกรูปแบบหนึ่ง

2.3 ภาครัฐและส่วนราชการต่างๆ แนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายบาบาจากภาครัฐ มีดังนี้

2.3.1 นโยบายระดับชาติ คือ นโยบายของคณะรัฐมนตรี ซึ่งพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ในวันศุกร์ที่ 12 กันยายน 2557 ที่ระบุไว้ว่า “อนุรักษ์ฟื้นฟู และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม ภาษาไทยและภาษาถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมไทย เพื่อการเรียนรู้ สร้างความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความเป็นไทย นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์อันดีในระดับประชาชน ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ตลอดจนเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ เป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้หน่วยงานภาครัฐให้ความสนใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น” ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น

2.3.2 นโยบายระดับจังหวัด จังหวัดพังงาได้มีหนังสือถึงหัวหน้าส่วนราชการทุกแห่งในจังหวัดพังงา เชิญชวนและขอความร่วมมือให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ในสังกัดส่งเสริม สนับสนุนการแต่งกายด้วยผ้าไทย เช่น ผ้าพื้นเมือง ผ้าฝ้าย ผ้าทอหรือผ้าไหม ในวันทำการวันใดวันหนึ่งของสัปดาห์ รวมทั้งแต่งกายผ้าไทยในงานรัฐพิธี งานพิธีการและในโอกาสสำคัญแทนการแต่งกายชุดสากล และขอความร่วมมือส่งเสริม สนับสนุนการแต่งกายด้วยผ้าไทยพื้นถิ่น เช่น ชุดบาบา ชุดยาหยา ชุดนายเหมือง ฯลฯ ทุกวันพฤหัสบดี โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 23 กรกฎาคม 2558 เป็นต้นไป” ซึ่งจากนโยบายของจังหวัดดังกล่าวเป็นแรงผลักดันและกระตุ้นสำคัญที่ทำให้บุคลากรภาครัฐต่างหันมาสวมใส่ชุดบาบาในทุกวันพฤหัสบดีกันอย่างแพร่หลายในหน่วยงานภาครัฐ

2.4 กิจกรรมอื่นๆ กิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายบาบาจังหวัดพังงา ในรูปแบบของการจัดงานเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีดังนี้

2.4.1 การจัดงาน “ถนนวัฒนธรรมเมืองเก่าตะกั่วป่า” เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายบาบา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่บูรณาการร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรม “ถนนคนเดิน” ทุกวันอาทิตย์ ในช่วงเดือนพฤศจิกายน-เดือนพฤษภาคม 2559 บนถนนสายวัฒนธรรมของอำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

2.4.2 การจัดงาน “เปิดเมืองตะโกลา วันทาพระศรีบรมธาตุ ตอนจากเมืองตะโกลาถึงเมืองตะกั่วป่า” มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนตะกั่วป่าที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว ส่งเสริมวิถีชีวิตดั้งเดิมให้เป็นมรดกสืบทอดทางวัฒนธรรม เพื่อเป็นรากฐานเสริมความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน รวมทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และอาหารพื้นเมืองของเมืองตะกั่วป่าให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวคนไทย และต่างชาติมากยิ่งขึ้น

2.4.3 จังหวัดพังงาใช้เป็นสถานที่เก็บตัวของผู้เข้าประกวดมิสยูนิเวิร์สไทยแลนด์ 2016 ซึ่งในวันที่ 19 ก.ค.2559 ผู้เข้าประกวดมิสยูนิเวิร์สไทยแลนด์ทุกคนสวมชุดบาบาและร่วมพิธีจำลองห่มพระบรมสารีริกธาตุและเวียนเทียน เนื่องในวันอาสาฬหบูชา ที่วัดพระธาตุคีรีเขต อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ซึ่งจัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดพังงา ร่วมกับจังหวัดพังงา อำเภอตะกั่วป่า ชมรมตะกั่วปามายโฮม ชุมชนตลาดใหญ่ และชุมชนเสนานุช ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดพังงาเป็นอย่างมาก กิจกรรมดังกล่าวส่งผลให้วัฒนธรรมการแต่งกายบาบาจังหวัดพังงาเผยแพร่ออกสู่สายตาประชาคมทางสื่อต่างๆ

สรุปและอภิปรายผล

รูปแบบการแต่งกายของชาวบาบา นิยมสวมใส่ในงานพิธีการต่างๆ มีลักษณะผสมผสานระหว่างวัฒนธรรม ได้แก่ จีน มลายู และตะวันตก วัฒนธรรมการแต่งกายที่มีลักษณะผสมผสานทางวัฒนธรรม เช่นนี้ เป็นผลมาจากรับวัฒนธรรมของชาวจีนที่ย้ายถิ่นฐานจากแผ่นดินจีนมายังมะละกา ก่อนจะอพยพมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดพังงา เช่นเดียวกับเครื่องประดับในแบบต่างๆ ที่ปรากฏมีความคติความเชื่อของชาวจีนเกี่ยวกับสัตว์มงคล เช่น ต่างหูหางหงส์ มงกุฎดอกไม้ไหว (‘ฮั่วกวน’) ซึ่งมีสัญลักษณ์ของหงส์ปรากฏ ส่วนชื่อเรียกเครื่องประดับเป็นภาษามลายู เช่น ปิ่นตั้ง ซึ่งแปลว่า ดาว เป็นเข็มกลัดมีลักษณะคล้ายดาวหลายแฉก ซึ่งรูปแบบของเครื่องประดับดังกล่าว เป็นสิ่งสื่อสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ รสนิยมของผู้สวมใส่ ตลอดจนตัวตนที่สำคัญของชาวบาบา ซึ่งวัฒนธรรมดังกล่าวเกิดจากการผสมผสานกันอย่างกลมกลืนและมีการแพร่กระจายไปยังสังคมอื่น

ลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรมเช่นนี้ สอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (The Diffusion Theory of Culture) พัฒนมาศ พิชิตกุล (2531, น.20-48) การที่วัฒนธรรมหนึ่งจะแพร่กระจายไปยังแหล่งอื่นๆ ได้ ต้องยึดหลักว่าวัฒนธรรม คือ ความคิดและพฤติกรรมที่ติดตัวบุคคล บุคคลไปถึงที่ใดวัฒนธรรมก็จะไปถึงที่นั่น การแพร่กระจายของวัฒนธรรมบาบา เกิดจากปัจจัยด้านการอพยพย้ายถิ่นฐาน กล่าวคือเมื่อชาวจีนอพยพไปตั้งถิ่นฐานในมะละกา ชาวจีนก็นำวัฒนธรรมจีนไปแพร่กระจายในมลายู จนเกิดเป็นวัฒนธรรมบาบา ต่อมาเมื่อชาวบาบาอพยพมาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดพังงา ก็นำเอาวัฒนธรรมการแต่งกายอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวบาบาเข้ามาในจังหวัดพังงาด้วย อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมบาบาจังหวัดพังงาก็มีลักษณะที่แตกต่างจากวัฒนธรรมบาบาในมลายู

ต่อมาเมื่อวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามีบทบาทในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชาวบาบาเดิมจึงรับวัฒนธรรมการแต่งกายอย่างตะวันตกเข้ามา ดังจะเห็นจากความนิยมในการสวมชุดสากลของ ชาวบาบา ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการแพร่กระจายวัฒนธรรมของ อมรา พงศาพิชญ์ (2542, น.21) กล่าวไว้ว่า เป็นการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่าง 2 กลุ่มคน ที่มีสังคมวัฒนธรรมต่างกันและมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันละกัน ในกรณีนี้สังคมวัฒนธรรมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งจะมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่งที่มีอำนาจสูงกว่า ในกรณีของชาวบาบา ในระยะแรกอาจรับวัฒนธรรมการแต่งกายแบบสากลมาใช้ชั่วคราวเรียกว่า “การยืมวัฒนธรรม” และต่อมาจึงรับไว้เป็นวัฒนธรรมของตน การที่ผู้ชายบาบาที่มีปกติแต่งกายแบบจีนเมื่ออยู่ในที่พักอาศัยส่วนตัว หันไปแต่งกายแบบสากลเมื่อออกไปทำงานนอกบ้าน นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงการยอมรับว่าวัฒนธรรมตะวันตกมีอำนาจสูงกว่าในสังคมการทำงานแล้ว ยังอาจมองได้ว่าเป็นความพยายามสร้าง “ความรู้สึกเท่าเทียมกัน” ระหว่างชายชาวบาบาและชาวตะวันตก จนชุดสากลกลายมาเป็นเอกลักษณ์ของการแต่งกายแบบบาบาในที่สุด

แต่เดิมวัฒนธรรมการแต่งกายบาบามีแต่เฉพาะกลุ่มจากลูกหลานบาบ่าเท่านั้น จากนั้นเมื่อประชาชนกลุ่มหนึ่งสนใจที่จะรวมตัวกันเพื่ออนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมบาบ่าอย่างเป็นรูปธรรมวัฒนธรรมบาบ่าจึงแพร่กระจายในวงกว้างมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันการแต่งกายบาบามีการสวมใส่ทั้งในกลุ่มที่เป็นลูกหลานและไม่ใช่ลูกหลานชาวบาบ่า ซึ่งในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมา จังหวัดพังงามีการแต่งกายบาบ่าเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการใส่เสื้อคอตั้งแขนจีบ ซึ่งเป็นรูปแบบการแต่งกายที่ปัจจุบันนิยมใช้เป็นอัตลักษณ์ของชาวบาบ่า จังหวัดพังงา ซึ่งมักใส่ในโอกาสต่างๆ เช่น การแต่งกายบาบ่าในทุกวันพฤหัสบดีตามนโยบายของจังหวัด การใส่ไปร่วมงานหรือกิจกรรมสำคัญต่างๆ ได้แก่ งานแต่งงาน งานบวช กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ การประชุมสัมมนา ฯลฯ ส่งผลให้รูปแบบวัฒนธรรมการแต่งกายบาบ่าเปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิม ซึ่งสอดคล้องกับที่ เดิมศักดิ์ สุวรรณประเทศ (อ้างถึงใน NGUYEN THI THUY CHAU, 2549, p.12) ได้อธิบายไว้ว่า วัฒนธรรมมีลักษณะไม่อยู่นิ่ง หรือมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอก การเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมมีกระบวนการ ดังนี้ การขอยืมจากวัฒนธรรมอื่น การค้นพบ การประดิษฐ์คิดค้น นวัตกรรมหรือการคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ และการกระจาย

สำหรับแนวทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมบาบ่าในจังหวัดพังงา ส่วนใหญ่จัดในรูปแบบของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าว เป็นการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ซึ่งลักษณะการจัดกิจกรรมมีรูปแบบกิจกรรมลักษณะเดียวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนถนนสายวัฒนธรรม (ถนนกลาง) จังหวัดภูเก็ต ดังปรากฏในผลงานวิจัยของอรพรรณ ฐานะศิริพงศ์ (2555) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “กระแสวัฒนธรรมจินบาบ่าในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : ศึกษาเฉพาะกรณี ถนนกลาง อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต” พบว่า สภาพวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจินบาบ่าในชุมชนถนนกลางที่มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเข้ามามีบทบาทกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสของการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากภายนอกเข้าสู่ชุมชน และการพัฒนาภายในชุมชนเองที่ปรับตัวรับมือให้เข้ากับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามา และจากการที่ชุมชนถนนกลาง เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดดเด่นที่แตกต่างจากที่อื่น ทำให้ท้องถิ่นและคนในชุมชนซึ่งเป็นชาวบาบ่าเป็นส่วนใหญ่ นั้น นำเอาทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มาดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยการเปิดให้เป็นถนนสายวัฒนธรรมของจังหวัด ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายจินบาบ่าผ่านวิถีชีวิตของคนในชุมชน ผลการวิจัยครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงมุมมองและแนวคิดของชาวบาบ่าที่อาศัยในถนนสายวัฒนธรรมว่า คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่คิดจะเปลี่ยนตัวเองเพื่อการท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน แต่อยากให้การท่องเที่ยวที่เข้ามานั้นเคารพสิทธิของคนในชุมชน เน้นการเผยแพร่และเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างผ่านวิถีชีวิตของคนในชุมชนมากกว่า ซึ่งไม่ยากให้การท่องเที่ยวเข้าเปลี่ยนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเอง

อย่างไรก็ตามชาวบาบ่าที่อาศัยในถนนสายวัฒนธรรมอำเภอตะกั่วป่า ซึ่งประกอบด้วย ชุมชนตลาดใหญ่ และชุมชนเสนานุช มีแนวคิดที่สอดคล้องกับชาวบาบ่าที่อาศัยในถนนสายวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต กล่าวคือ คนในชุมชนต้องการจะรักษาวินัยชีวิตแบบชาวบาบ่าดั้งเดิมไว้ โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวบาบ่าผ่านวิถีชีวิตอย่างเคารพสิทธิของคนในชุมชน

ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานและองค์กรทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนถนนสายวัฒนธรรม ต้องตระหนักถึงผลกระทบในประเด็นดังกล่าว พร้อมทั้งต้องสร้างความเข้าใจให้แก่คนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อการสืบสานอนุรักษ์วัฒนธรรมบาบ่าอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. หน่วยงานและองค์กรทุกภาคส่วนควรสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมบาบ่าอย่างต่อเนื่อง
2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมบาบ่าจังหวัดพังงาอย่างยั่งยืน
3. ควรพัฒนาชุดความรู้/หลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการแต่งกายบาบ่าจังหวัดพังงา เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เยาวชน ประชาชนและผู้สนใจ

ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลวัฒนธรรมบาบ่าด้านวิถีชีวิต ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครบถ้วนอันจะนำไปสู่การอนุรักษ์วัฒนธรรมบาบ่าให้ยั่งยืนต่อไป
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมบาบ่าในแต่ละพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กันเพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2553. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.culture.go.th/subculture9/images/stories/files/rule/culture_2553.pdfm. [18 เมษายน 2559].
- เกรียงไกร ฮ่อเฮงเล็ง. (2554). *การเมืองเรื่องชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ของไทยทรงดำ : ศึกษากรณีอำเภอย้าย จังหวัดเพชรบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต). สาขาวิชาสังคมวิทยา, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). *สังคมและวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชมรมชาวบาบ่าฝั่งทะเลอันดามัน. *อัตลักษณ์และการแต่งกายชาวบาบ่าฝั่งทะเลอันดามัน*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://andaman365.blogspot.com/2015/10/baba_2.html. [3 กันยายน 2559].
- ปัญญา เลิศไกร, ลัญจกร นิลกาญจน์. (2559, กรกฎาคม-ธันวาคม). การเก็บข้อมูลวิจัยชุมชนภาคสนาม. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 8(2).
- ปราณี สกุลพิพัฒน์ และคณะ. (2555). *รายงานผลการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม “การแต่งกายของชุมชนบาบ่าเพอรานากัน”*. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- วรดี เลิศไกร, จรุงใจ มนต์เลี้ยง และสุชาดา จิตกล้า. (2559, มกราคม-มิถุนายน). การจัดกิจกรรมของเล่นภูมิปัญญาเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยกรณีเทศบาลตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*. 8(1).
- พัฒน์มาศ พิษิตกุล, สมพร จารุณี, สารินทร์ มาศกุล, ศรีสะอาด ตั้งประเสริฐ. (2531). *ขอบข่ายภูมิศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: ศุภสภา.
- วิลล จิโรจน์พันธุ์, ประชิต สกฤษพัฒน์, กนิษฐา เขยกิจวงศ์. (2551). *มรดกทางวัฒนธรรมภาคใต้*. กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.
- วิลล ไสภารัตน์. *ประวัติความเป็นมาของเมืองพังงา*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.kuapa.com>. [18 สิงหาคม 2559].
- _____. *เล่าเรื่องเมืองตะกั่วป่า*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.kuapa.com>. [18 สิงหาคม 2559].

- ยศ สันตสมบัติ. (2556). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการวัฒนธรรม. (2557). *คำแถลงนโยบายของคณะกรรมการวัฒนธรรมพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะกรรมการวัฒนธรรมและราชกิจจานุเบกษา.
- ศูนย์ข้อมูลอัญมณีและเครื่องประดับ สถาบันวิจัยและพัฒนาอัญมณีและเครื่องประดับแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2558). *เรื่องน่ารู้ อัญมณีและเครื่องประดับในอาเซียน*. ฉะเชิงเทรา: โรงพิมพ์สิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2541). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์: วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรพรรณ ฐานะศิริพงศ์. (2555). *กระแสวัฒนธรรมจีนบาบ๋า ในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: ศึกษาเฉพาะกรณีถนนกลาง อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต), สาขาวิชา มานุษยวิทยา, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Nguyen Thi Thuy Chau. (2549). *วัฒนธรรมการแต่งกายของคนไทดำในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม: กรณีศึกษาหมู่บ้านป้าน ต่าบลเจียงลี อำเภอถ่วนเจิว จังหวัดชินลา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

ผู้เขียน

นางสาวจิตตาภรณ์ กล่อมแดง

วิทยาลัยชุมชนพังงา

69 หมู่ที่ 6 ต.บ่อแสน อ.ทับปุด จ.พังงา 82180

e-mail: pudpeachbom@hotmail.com

นางสาวอรุณวรรณ มุขแก้ว

วิทยาลัยชุมชนพังงา

69 หมู่ที่ 6 ต.บ่อแสน อ.ทับปุด จ.พังงา 82180

e-mail: arunwan_mu@hotmail.com

นายจิรณัฏฐ์ วิมุตติสุข

วิทยาลัยชุมชนพังงา

69 หมู่ที่ 6 ต.บ่อแสน อ.ทับปุด จ.พังงา 82180

e-mail: hr.pngcc@gmail.com